

HOTĂRÂREA CURȚII
25 iulie 1991*

**Procedură penală
împotriva lui
Alfred Stoeckel**

(cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare, formulată de Tribunal de police din Illkirch)

„Egalitate de tratament pentru femei și bărbați – Legislație privind interzicerea prestării
muncii de noapte de către femei”

Cauza C-345/89

În cauza C-345/89,

având ca obiect o cerere adresată Curții, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, de către Tribunal de police din Illkirch (Franța), pentru pronunțarea, în procedura penală în fața acestei instanțe împotriva

lui **Alfred Stoeckel**,

a unei hotărâri preliminare privind interpretarea Directivei 76/207/CEE din 9 februarie 1976 privind punerea în aplicare a principiului egalității de tratament între bărbați și femei în ceea ce privește accesul la încadrarea în muncă, la formarea și la promovarea profesională, precum și condițiile de muncă (JO L 39, p. 40),

CURTEA,

compusă din domnii O. Due, președinte, G. F. Mancini, T. F. O' Higgins și G. C. Rodríguez Iglesias, președinți de cameră, Sir Gordon Slynn, domnii C. N. Kakouris, R. Joliet, F. A. Schockweiler și M. Zuleeg, judecători,

avocat general: domnul G. Tesouro

grefier: doamna D. Louterman, administrator principal

după examinarea observațiilor scrise prezentate:

— în numele domnului Alfred Stoeckel, de către domnul Alexandre, avocat în Baroul Strasbourg,

— în numele guvernului francez, de către doamna Edwige Belliard, director adjunct al Direcției Afaceri Juridice din Ministerul Afacerilor Externe și de către domnul Marc Giacomini, secretar în același minister, în calitate de agenți,

— în numele guvernului italian, de către domnul Pier Giorgio Ferri, avvocato dello Stato, în calitate de agent,

— în numele Comisiei Comunităților Europene, de către doamna Marie Wolfcarius, membră a serviciului juridic al acesteia, în calitate de agent,

* Limba de procedură: franceza.

având în vedere raportul de ședință,

după ascultarea observațiilor orale ale domnului Alfred Stoeckel, ale guvernului francez, reprezentat de către domnul Claude Chavance, atașat principal pentru administrația centrală în cadrul Direcției Afaceri Juridice din Ministerul Afacerilor Externe, ale guvernului italian și ale Comisiei în ședința din 21 noiembrie 1990,

după ascultarea concluziilor avocatului general, prezentate în ședința din 24 ianuarie 1991,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prin hotărârea din 4 octombrie 1989, primită la Curte la 9 noiembrie 1989, Tribunal de police din Illkirc (Franța) a adresat, în temeiul articolului 177 din Tratatul CEE, o întrebare preliminară privind interpretarea articolului 5 din Directiva 76/207/CEE a Consiliului din 9 februarie 1976 privind punerea în aplicare a principiului egalității de tratament între bărbați și femei în ceea ce privește accesul la încadrarea în muncă, la formarea și la promovarea profesională, precum și condițiile de muncă (JO L 39, p. 40).

2 Această întrebare a fost adresată în cadrul unei proceduri penale inițiate împotriva domnului Stoeckel, director al SA Suma, acuzat că a angajat, la 28 octombrie 1988, 77 de femei pentru a presta o muncă de noapte, contrar articolului L 213-1 din Codul Muncii francez.

3 În conformitate cu articolul 5 din Directiva 76/207/CEE, menționată anterior, aplicarea principiului egalității de tratament în privința condițiilor de muncă presupune că bărbaților și femeilor li se garantează aceleași condiții, fără discriminare pe criterii de sex. În acest scop, statele membre adoptă măsurile necesare pentru eliminarea dispozițiilor contrare principiului egalității de tratament [alineatul (2) litera (a)] și revizuirea dispozițiilor contrare acestui principiu, atunci când preocuparea pentru protecție care le-a inspirat inițial nu mai este întemeiată [alineatul (2) litera (c)]. Cu toate acestea, în conformitate cu articolul 2 alineatul (3), directiva nu aduce atingere dispozițiilor referitoare la protecția femeilor, în special în ceea ce privește graviditatea și maternitatea.

4 În temeiul articolului 9 alineatul (1) din aceeași directivă, statele membre aveau obligația să pună în aplicare actele cu putere de lege și actele administrative necesare aducerii la îndeplinire a directivei în termen de 30 de luni de la notificarea acesteia și, în ceea ce privește articolul 5 alineatul (2) litera (c), în termen de patru ani. Acest ultim termen a expirat la 14 februarie 1980.

5 În conformitate cu articolul L 213-1 din Codul Muncii francez, femeile nu pot fi angajate pentru prestarea unei munci de noapte, indiferent de natura acesteia, în special în uzine, fabrici sau ateliere de orice fel. Cu toate acestea, articolul respectiv conține un anumit număr de derogări referitoare, de exemplu, la posturile de conducere sau posturile de execuție în domeniul tehnic, care implică o responsabilitate și situațiile în care, având în vedere circumstanțele cu adevărat grave, interesul național cere ca interdicția privind munca de noapte pentru salariatele care lucrează în ture succesive să fie suspendată, în condițiile și în conformitate cu o procedură prevăzută în respectivul cod.

6 Din dosar reiese că, în urma dificultăților economice generate de concurența străină, societatea Suma a considerat că era necesar să concedieze aproximativ 200 de persoane din

întreprinderea sa din Obenheim. Constatând totuși că numărul și efectele acestor concedieri puteau fi limitate prin instituirea unui sistem de muncă continuă, în ture, implicând munca de noapte pentru tot personalul său, societatea Suma a dus negocieri cu sindicatele în vederea semnării unui acord între acestea și societate.

7 Prin acordul încheiat în acest sens la 30 iunie 1988, s-a convenit că munca de noapte avea un caracter excepțional și că societatea Suma redevenea o întreprindere cu program numai de zi, de îndată ce vor dispărea constrângerile economice. Ținând seama de faptul că salariatele întreprinderii aveau calificările necesare pentru posturile menținute și având preocuparea de a le oferi aceleași șanse cu bărbații, părțile au convenit să facă disponibile toate posturile atât pentru bărbați cât și pentru femei, în urma exprimării, totuși, a unei alegeri voluntare prin vot majoritar al personalului feminin. Majoritatea femeilor au votat în favoarea acestui sistem de lucru în ture, care a fost instituit de la 1 octombrie 1988.

8 În fața Tribunal de police, domnul Stoeckel a susținut că articolul L 213 din Codul Muncii francez contravenea articolului 5 din Directiva 76/207/CEE, menționată anterior, și Hotărârii din 25 octombrie 1988 Commission/France (312/86, Rec., p. 6315), prin care Curtea a declarat că Republica Franceză nu și-a îndeplinit obligațiile, prin faptul că aceasta nu a luat toate măsurile menționate anterior, necesare eliminării inegalităților interzise de directiva respectivă.

9 În aceste împrejurări, Tribunal de police din Illkirch a decis să suspende judecata până când Curtea va pronunța o hotărâre preliminară cu privire la următoarea întrebare:

„Este articolul 5 din directiva din 9 februarie 1976 suficient de explicit pentru a impune unui stat membru obligația de a nu stabili, printr-un principiu legislativ, interdicția de prestare a muncii de noapte de către femei, astfel cum se prevede la articolul L 213-1 din Codul Muncii francez?”

10 Pentru o prezentare mai detaliată a faptelor din acțiunea principală, a derulării procedurii, precum și a observațiilor scrise prezentate Curții, se face trimitere la raportul de ședință. Aceste elemente din dosar sunt reluate în cele ce urmează numai în măsura în care sunt necesare pentru raționamentul Curții.

11 Directiva urmărește să pună în aplicare, în statele membre, principiul egalității de tratament pentru bărbați și femei, în ceea ce privește, printre altele, accesul la muncă și condițiile de muncă. În acest sens, în directivă se prevede eliminarea sau revizuirea dispozițiilor naționale contrare acestui principiu, în cazul în care preocuparea pentru protecție, care le-a inspirat inițial, nu mai este întemeiată.

12 Astfel cum a menționat Curtea în Hotărârea din 26 februarie 1986, Marshall, punctul 55 (152/84, Rec., p. 723), articolul 5 din Directiva 76/207/CEE nu le conferă statelor membre dreptul de a condiționa sau de a limita aplicarea principiului de tratament egal în sfera de aplicare a acestuia, iar această dispoziție este suficient de precisă și de necondițională pentru a fi invocată de către persoanele de drept privat în fața instanțelor naționale, în vederea evitării aplicării oricărei dispoziții naționale neconforme cu articolul 5 alineatul (1), menționat anterior, care stabilește principiul egalității de tratament în ceea ce privește condițiile de muncă.

13 Mai mult, trebuie reamintit faptul că, în conformitate cu articolul 2 alineatul (3), directiva nu aduce atingere dispozițiilor referitoare la protecția femeilor, în special în ceea ce privește gravitatea și maternitatea. În Hotărârea din 15 mai 1986, Johnston, considerentul 44

(222/84, Rec., p. 1651), Curtea a hotărât că, prin menționarea expresă a gravidității și a maternității, directiva urmărea să asigure, pe de o parte, protecția condiției biologice a femeii și, pe de altă parte, raporturile speciale dintre femeie și copilul ei.

14 Guvernele francez și italian susțin că interdicția privind munca de noapte prestată de către femei, însoțită, de altfel, de numeroase derogări, răspunde obiectivelor generale de protecție a mării de lucru feminine și considerațiilor speciale de ordin social legate, de exemplu, de riscurile de agresiune și de sarcina suplimentară a muncii domestice care le revine femeilor.

15 În ceea ce privește obiectivele de protecție a mării de lucru feminine, acestea nu pot fi reținute în mod valabil, în ceea ce privește principiile menționate anterior, decât în cazul justificării necesității unei diferențe de tratament între bărbați și femei. Cu toate acestea, oricare ar fi inconvenientele muncii de noapte, se pare că, exceptând cazurile de sarcină și de maternitate, riscurile la care sunt expuse femeile prin prestarea unei astfel de munci, nu sunt, în general, diferite prin natura lor de cele la care sunt expuși bărbații.

16 În ceea ce privește riscurile de agresiune, presupunând că acestea sunt mai mari noaptea decât ziua, se pot adopta măsuri corespunzătoare pentru a combate acest lucru fără a aduce atingere principiului fundamental al egalității de tratament între bărbați și femei.

17 În ceea ce privește responsabilitățile familiale, Curtea a afirmat deja că directiva nu are ca obiectiv rezolvarea problemelor legate de organizarea familiei sau modificarea repartizării responsabilităților în cuplu (a se vedea Hotărârea din 12 iulie 1984, Hoffmann, considerentul 24, 184/83, Rec., p. 3047).

18 Astfel, preocuparea privind protecția, care a inspirat inițial interdicția generală privind munca de noapte prestată de femei, nu mai pare întemeiată, iar menținerea acestei interdicții, având în vedere riscurile care nu sunt proprii femeilor sau preocupările care nu sunt legate de obiectul Directivei 76/207/CEE, nu își găsesc justificarea în dispozițiile articolului 2 alineatul (3) din această directivă, menționate la punctul 3 din prezenta hotărâre.

19 Pe de altă parte, în ceea ce privește numeroasele derogări care sunt prevăzute în legislațiile statelor membre în care se menține interdicția privind munca de noapte prestată de femei și la care guvernele francez și italian fac trimitere, acestea nu sunt suficiente pentru a asigura obiectivele directivei menționate, întrucât aceasta interzice enunțarea unui principiu general de excludere a femeilor de la prestarea muncii de noapte, iar acestea pot, de asemenea, constitui o sursă de discriminări.

20 Din considerațiile anterioare reiese că trebuie să se răspundă la întrebarea adresată de Tribunal de police din Illkirch că articolul 5 din Directiva 76/207 este suficient de explicit pentru a impune statelor membre obligația de a nu stabili, printr-un principiu legislativ, interdicția de prestare a muncii de noapte de către femei, chiar dacă această obligație comportă derogări, în cazul în care nu există nicio interdicție privind prestarea muncii de noapte de către bărbați.

Cu privire la cheltuielile de judecată

21 Cheltuielile efectuate de guvernele francez și italian, precum și de Comisia Comunităților Europene, care au prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei rambursări. Întrucât procedura are, în raport cu părțile în acțiunea principală, un caracter incidental față de procedura din fața instanței naționale, este de competența acestei instanțe să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA,

pronunțându-se cu privire la întrebarea adresată de Tribunal de police din Illkirch prin hotărârea din 4 octombrie 1989, hotărăște:

Articolul 5 din Directiva 76/207/CEE a Consiliului din 9 februarie 1976 privind punerea în aplicare a principiului egalității de tratament între bărbați și femei în ceea ce privește accesul la încadrarea în muncă, la formarea și la promovarea profesională, precum și condițiile de muncă este suficient de explicit pentru a le impune statelor membre obligația de a nu stabili, printr-un principiu legislativ, interdicția de prestare a muncii de noapte de către femei, chiar dacă această obligație comportă derogări, în cazul în care nu există nicio interdicție privind prestarea muncii de noapte de către bărbați.

Due	Mancini	O'Higgins	Rodríguez Iglesias	
Slynn	Joliet	Schockweiler	Grévisse	Zuleeg

Pronunțată în ședință publică la Luxemburg, 25 iulie 1991.

Grefier
J.-G. Giraud

Președinte
O. Due